

*Шило А. Е.**

ОСНОВНІ ПРОТИРІЧЧЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У наш час глобалізація утвердилася як одна з головних, фундаментальних тенденцій розвитку світової економіки. У різних країнах це поняття сприймається досить по-різному. Світ розділився на два табори—прихильників і критиків глобалізації і у кожного з них є вагомі аргументи.

Точної теорії стосовно глобалізації на сьогоднішній день не існує, незважаючи на те що вивчення даного явище займає перші місця в роботах найвидатніших вчених нашого часу. Глобалізацію світової економіки можна охарактеризувати як посилення взаємозалежності і взаємовпливу різних сфер і процесів світової економіки, що виражається в поступовому перетворенні світового господарства на єдиний ринок товарів, послуг, капіталу, робочої сили і знань.

Крім існуючої в даний час неоднорідності світового господарського середовища, невирішеним питанням продовжує залишатися майбутнє розвитку глобалізаційних процесів. Безумовно, існують сфери, в яких переважає глобалізації над попередніми етапами розвитку не викликає сумнівів. Перш за все, це стосується інформаційної та технологічної областей, де створено глобальний інформаційний простір, а технологічні зміни практично одночасно відбуваються у всьому світі завдяки інтенсивній конкуренції. З одного боку, обороти міжнародної торгівлі зростають випереджаючими темпами по відношенню до глобального валового продукту. Наприклад, з 1950 по 1993 рр. сумарний ВВП усіх держав світу зріс із 3,8 трлн. до 18,9 трлн. дол. США, а обсяг торгових оборотів – з 0,3 до 3,5 трлн. дол. США.

З іншого боку, 80% всіх ресурсів контролює так званий «золотий мільярд», який охоплює лише п'яту частину населення планети (у тому числі США і країни Західної Європи – 70% світових ресурсів). Процвітаючи 20% країн розпоряджаються 84,7% світового ВВП, на їхніх громадян припадає 84,2% світової торгівлі і 85,5% заощаджень на внутрішніх рахунках. 2 млрд. чоловік, які проживають переважно в країнах, що розвиваються, мають дохід нижче 2 дол. в день. Середня оплата праці за годину в Таїланді складає 0,5 дол., тоді як у Німеччині 32 дол. Прямі іноземні інвестиції в розвинуті країни складають 70%, тоді як в країни, що розвиваються лише 10% [1].

Суперечливість – одна з визначальних характеристик реального процесу, особливо такого масштабного і інтегрального, яким є глобалізація. З одного боку, сучасні форми вираження глобалізації сприяють збереженню стереотипів соціально-економічної поляризації, з іншого боку, з'являється тенденція до стратегічного подолання традиційної економічної «прірви» між розвиненими і країнами, що розвиваються. Фактично розвинутими країнами з ринковою економікою в рамках процесу глобалізації реалізується політика так званих «подвійних стандартів», коли ці країни, взявши на себе відповідальність за розвиток світового співтовариства в цілому, прагнуть проводити політику глобалізації в своїх власних інтересах. Таким чином, реалізація глобалізації в її сучасному вигляді може призвести до формування «нового світового порядку», заснованого на «асиметричній вза-

* Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара

мозалежності», коли основними суб'єктами цього процесу є провідні країни світу, а об'єктами – всі інші країни. Підштовхуючи менш розвинені країни до ліквідації торговельних перешкод і зберігаючи власні на основі політики подвійних стандартів, консервуючи економічну відсталість країн третього світу і зміцнюючи їх технологічну залежність, розвинені країни забезпечують собі непропорційно великі вигоди від глобалізації, поглиблюючи поділ світу на розвинений центр і відсталу, залежну периферію [1; 2].

Суперечливість процесу глобалізації так само можна простежити в розвитку глобальної конкуренції. Витрати на транспорт і комунікації скорочуються, потік інформації і технологій через кордони збільшується, національні інфраструктури стають все більш схожими одна на одну, а торговельні та інвестиційні бар'єри – все більш низькими. Результатом цих та інших подібних процесів стає явне зростання обсягів міжнародної торгівлі та міжнародних інвестицій. Тому, для все більшого числа галузей потрібно вже не національна, а глобальна стратегія.

Однак при розгляді глобалізації конкуренції можна зіткнутися з очевидним парадоксом: хоча компанії дійсно змагаються глобально, існують очевидні факти, які показують, що в забезпеченні конкурентної переваги важливу роль продовжує грати локальність. Материнські компанії переважної більшості ТНК базуються в розвинених країнах, а значить, переводять в них одержувані прибутки. У цих країнах функціонує потужна виробнича, науково-дослідницька, соціальна інфраструктура. Ключові ресурси сучасної економіки – інформація і технологія – в більш повному обсязі задовольняють потреби національної економіки. У цих країнах більш високий платоспроможний попит і конкурентоспроможні якості [1; 3].

На думку більшості дослідників, глобальні ТНК і світові фінансові центри є головними генераторами ідей неоліберальної глобалізації. Знищуючи конкуренцію з боку національних товаровиробників у менш розвинутих державах з нестійкими, корумпованими урядовими структурами, вони залишаються поза рамками правового поля, орієнтованого на національне економічний простір.

Важливим моментом також є те, що економічні результати країн, регіонів і навіть міст в рамках окремих держав продовжують залишатися істотно різними. У багатьох галузях провідні конкуренти в основному зосереджені в одній або двох країнах. Ця тенденція проявляється особливо наочно, якщо галузі не входять в число тих, на чію діяльність активно впливає проведена державна політика, яка в значній мірі змінює реальну конкуренцію [1; 4].

Можна виділити ще одне протиріччя, яке стосується глобальних та індивідуальних якостей держав. Глобалізація веде до стирання, втрати національних економічних особливостей країн. Це відбувається тому, що в національну економіку приходять універсальні елементи, які функціонують більш ефективно. Підрозділ ТНК є більш конкурентоспроможним порівняно з будь-якою національною компанією, оскільки фінансується потужною материнською фірмою (обсяг виробництва і продажів найбільших ТНК світу перевищує ВВП не одного десятка країн), володіє надсучасними технологіями виробництва і управління, а значить, високою продуктивністю праці. Важливий чинник – економічна глобалізація – доповнюється глобалізацією культурною, суспільно-політичною і та ін. Завдяки цьому в суспільній свідомості самих різних націй формуються образи загального блага, універсальних цінностей, чи то демократичні ідеали або переваги споживачів у предметах побуту, харчування та ін. Це дозволяє ТНК легше формувати попит на свою продукцію на внутрішніх ринках багатьох країн. Такий тиск на споживача і національні компанії з боку транснаціональних веде до банкрутства національних компа-

ній, зростання безробіття, втрати контролю національного капіталу над споконвічно національними видами виробництва, а в соціальному житті – втрати моральних орієнтирів[3].

Також одним з протиріч глобалізації є неможливість держав регулювати економіку на національному рівні у відриві від світових господарських процесів і стану міжнародної кон'юнктури оскільки:

- суперництво країн за приплив іноземних інвестицій послабило використання традиційних інструментів макроекономічного регулювання;
- зростання внутрішніх фірмових трансакцій ускладнило реалізацію економічної та податкової політики;
- послабшав зв'язок зростаючого глобального ринку з географічною територією[4].

Глобалізація економіки – складний і суперечливий процес. З одного боку, вона полегшує господарську взаємодію між державами, створює умови для доступу країн до передових досягнень людства, забезпечує економію ресурсів, стимулює світовий прогрес. З іншого, глобалізація несе негативні наслідки: закріплення периферійної моделі економіки, втрату своїх ресурсів країнами, що не входять у «золотий мільярд». Глобалізація поширює конкурентну боротьбу на всіх учасників, у тому числі на слабкі країни, що призводить до розорення малого бізнесу, зниження рівня життя населення та ін. Саме тому у наш час зробити позитивні ефекти глобалізації доступними максимальній кількості країн, і при цьому пом'якшити її негативні наслідки – одна з найголовніших цілей міжнародної політики.

Список використаних джерел:

1. Байкова И. А., «Экономические противоречия глобализации», дата публикации: 23.12.2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://viperson.ru/wind.php?ID=645488>
2. Противоречие процесса глобализации экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://infospy.ru/Articles/article_storyid_4259.html
3. Щербанин Ю.А., «Мировая экономика: Сложности и противоречия глобализации». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://neon-market.ru/432.html>
4. Противоречия глобализации и ее модели [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/12471013/politekonomiya/protivorechiya_globalizatsii_modeli